

**ЦЕНТР ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
ЯК ОСТРІВЕЦЬ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА
УКРАЇНИ**

Жукова Л. Й.

директор ЦТДтаЮ Жовтневого району

Україна, м. Запоріжжя, Центр творчості дітей та юнацтва Жовтневого
району

Annotation

In the article actuality of problem is grounded patriotically civil education of rising generation of, opening possibility of out-of-school education from breeding of patriotism and civil consciousness on the example of activity of Center of creation of children and youth. An author describes directions, forms and methods, which using teachers of establishment for that, that to help a child, teenager, to be orientated in the difficult world, realizes the possibilities, mark vital and social.

Keyword: civil consciousness, civil patrioticeducation, legalculture, nationalrevival, tolerance, out-of-schooleducation.

Анотація

У статті обґрунтовується актуальність проблеми патріотично-громадянського виховання підростаючого покоління, розкриваються можливості позашкільної освіти з виховання патріотизму та громадянської свідомості на прикладі діяльності Центру творчості дітей та юнацтва. Автор описує напрямки, форми та методи, які використовують педагоги закладу для того, щоб допомогти дитині, підлітку, зорієнтуватися у складному світі, реалізувати свої можливості, відзначити життєві і соціальні пріоритети на шляху формування таких якостей, як патріотизм та громадянська свідомість.

Ключові слова: громадянська свідомість, громадянсько-патріотичне виховання, правова культура, національне відродження, толерантність, позашкільна освіта.

Анотація

В статті обговорюється актуальність проблеми громадянсько-патріотичного виховання молодшого покоління, розкриваються можливості в позашкільній освіті, розглядаються форми і методи патріотичного виховання, наприклад діяльність Центру творчості дітей і юноштва. Автор описує напрями, форми і методи, які використовують педагоги закладів освіти, щоб допомогти дітям, підліткам, орієнтуватися в складному світі, реалізувати свої можливості, визначити життєві і соціальні пріоритети на шляху формування таких якостей, як патріотизм і громадянське свідомість.

Ключевые слова: громадянське свідомість, громадянсько-патріотичне виховання, правова культура, національне відродження, толерантність, позашкільна освіта.

«Кожний громадянин, де б він не працював, якими б глибоко мирними не були його інтереси і захоплення, - завжди є вірним захисником своєї Вітчизни, готовим у будь-яку хвилину взяти зброю і стати на її захист»

В. Сухомлинський.

Академік Д. С. Ліхачов писав: «Якщо людина не любить хоча б інколи дивитися на старі фотографії своїх батьків, не цінує пам'яті про них – значить вона не любить їх. Якщо людина не любить старі вулиці, навіть і поганенькі, – значить у неї немає любові до свого міста. Якщо людина байдужа до пам'ятників історії своєї країни, вона, як правило, байдужа до своєї країни».

Наша Україна – молода держава, що перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних перетворень. Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають усвідомлену життєву позицію. Виховати таку особистість можливо за умови розвитку національної освіти.

Актуальність громадянського виховання зумовлюється водночас з процесом відродження нації та зі зростаючими вимогами суверенної України, щодо побудови громадянського демократичного суспільства, які неможливо здійснити без діяльної творчої особистості, патріота своєї Вітчизни, які активно виховуються у підлітковому віці.

У сучасних умовах розбудови України, позашкільна освіта має створювати передумови для формування національно-свідомого громадянина, розвитку в підлітків національних світоглядних позицій і патріотизму. Також актуальність проблеми громадянського виховання пов'язана з необхідністю підвищення персональної відповідальності кожної конкретної людини за свій особистий внесок у процес суспільних перетворень.

У Законі України «Про позашкільну освіту», Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, концепції позашкільної освіти та виховання, закладено нові підходи до національно-патріотичного, громадянського виховання дітей та підлітків.

Сучасне суспільство дуже відрізняється від суспільства перших років незалежності України. Критеріями патріотизму та громадянської свідомості стає любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного, національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті.

Події останніх часів дають підстави стверджувати, що більшість громадян України, нашого міста, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Це надало підставу для визначення доброї оцінки системи виховної роботи педагогів навчально-виховних закладів міста, України. Тому продовження формування у дітей та підлітків громадянських

якостей є найважливішим завданням педагогічного колективу нашого навчально-виховного позашкільного закладу

Успішне вдосконалення виховної роботи з патріотичного виховання неможливе без аналізу досліджень провідних сучасних українських науковців: Т. Г. Шевченка, М. І. Шкіль, О. А. Захаренка, О. В. Сухомлинської, М. Б. Євтуха, К. І. Чорної, О. Г. Мороза. Керівники творчих колективів мають можливість отримати з наукових та методичних робіт О. В. Сухомлинської, Л. І. Ковбасенко, Н. В. Науменко корисні та практичні рекомендації з громадянського, патріотичного виховання підрастаючого покоління.

Особливо слід визначити досвід роботи В. О. Сухомлинського, де значна увага приділялась вихованню у дітей, підлітків патріотизму, любові до своєї землі і рідного краю, загартування в них волі та характеру. В. О. Сухомлинський також звертав увагу педагогічної громадськості на необхідність виділення позашкільної освіти в структурі освіти загалом.

Громадянське виховання-процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Звідси громадянськість-багатоаспектне поняття. В педагогічному плані воно містить в собі знання, переживання й вчинки. Ці складові знаходяться в певних зв'язках і взаємодії.

Педагогічна практика свідчить, що у патріотичному вихованні існують серйозні протиріччя між потребами суспільства і можливостями закладів освіти, сім'ї, крім того недостатньо впроваджуються нові інноваційні форми і методи виховної роботи з даного напрямку, за допомогою яких формуються особистість, патріотичні почуття дітей та підлітків. Це ще раз підтверджує, що обрана тема є досить актуальною.

Патріотизм, громадянська свідомість - це явище соціальне, вони не передаються в генах від батьків, а формуються завдяки батькам, суспільству, освітнім закладам.

На відміну від школи, позашкільні навчальні закладине тільки сприяють збагаченню вихованців знаннями й уміннями, а й залучають їх до безпосередньої діяльності, яка розвиває громадянина. Педагогічний колектив Центру творчості дітей та юнацтва Жовтневого району дуже відповідально ставиться до громадянського виховання дітей та підлітків. Складовими патріотично-громадянського напрямку виховання в Центрі творчості є:

- ✓ громадянське виховання;
- ✓ національне виховання;
- ✓ правове виховання;
- ✓ морально-етичне виховання;
- ✓ краєзнавча та науково - дослідницька діяльність;
- ✓ соціальне виховання;
- ✓ учнівське самоврядування.

В процесі виховної роботи з патріотичного та громадянського напрямку, педагоги Центру творчості обов'язково враховують вікові особливості дітей та підлітків.

Так у дітей молодшого шкільного віку (групи початкового рівня) формуються задатки пізнавати себе як члена сім'ї, родини, групи, гуртка, мешканця району, міста, країни, виховується любов до рідного дому, садочку, школи, позашкільного закладу. Вихованці початкового рівня знайомляться з українською національною та державною символікою, українським традиційним одягом, символікою жовто-блакитних кольорів.

У підлітковому віці (групи основного рівня) виховується патріотизм, який поєднує любов до свого народу, країни з почуттям поваги до інших народів, їх культури, своїх та чужих прав та обов'язків.

У гуртківців (групи вищого рівня) виховується ціннісне ставлення до Батьківщини, що вже є глибоко осмисленим. Старші вихованці не лише ідентифікують себе з українським народом, а пов'язують з ним свою долю.

Громадянсько-патріотичне виховання досягається шляхом реалізації таких виховних завдань, а саме:

- визнання верховенства права, формування правової культури, шанобливого ставлення до основного Закону України, державної символіки - Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь;

- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності;

- створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина та держави;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- впровадження в суспільну свідомість переваг здорового способу життя, формування національного, культурно фізично – здорової, духовно багатой особистості.

Із усіх складових патріотично-громадянського виховання, педагоги Центру творчості на перше місце актуальності проблеми поставили формування правової культури. Визначальною характеристикою громадянської зрілості як результату громадянського виховання, наших випускників, ми вважаємо: розвинену правосвідомість - усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків. Без належного рівня правових знань і навичок, правомірної поведінки, неможлива свідома участь особистості в суспільному та державному житті. Методичною службою Центру творчості розроблена програма з правового виховання для гуртківців творчих колективів. Основним завданням цієї програми є формування правової культури наших вихованців.

На навчальних заняттях, при проведенні виховних заходів керівники гуртків та студій надають правові знання та закріплюють навички правомірної поведінки, практичного застосування норми права. Знання прав та своїх обов'язків є початком профілактики правопорушень.

Важливе місце у громадянському вихованні надається розвитку патріотизму, любові до України, свого народу. Педагоги закладу цю роботу поєднують з вихованням національної самосвідомості на заняттях, де діти отримують вміння осмислювати моральні та культурні цінності, звичаї, обряди, символіку свого народу, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, осмисленням відповідальності перед своєю нацією. Громадянський компонент виховання найвиразніше втілено у змісті програм гуртків художньо-естетичного напрямку. Педагоги успішно вирішують ці визначені завдання з патріотичного виховання наших дітей на заняттях музичних, вокальних, хореографічних, образотворчих, декоративно-прикладних гуртків, студій, ансамблів. Народна творчість (народний танець, народна пісня, музика, фольклор, декоративно-ужиткове мистецтво) є тим духовним середовищем, у якому формується світогляд, національна свідомість, естетичні ідеали, моральні цінності, патріотичні та трудові якості вихованців нашого закладу.

Вже більш 20 років, з метою формування особистості, яка шанобливо ставиться до рідних святинь, традицій та звичаїв, наш Центр проводить міський фестиваль серед позашкільних навчальних закладів «Різдвяні вітання». Цей фестиваль з кожним роком зростає, з точки зору кількості учасників і змістовності виступів творчих колективів, що свідчить про підвищення роботи педагогів позашкільних навчальних закладів міста з патріотичного напрямку дітей.

Великий потенціал в плані патріотичного виховання несе історична наука, яка має на меті формування громадянської свідомості дітей та підлітків, активності, чіткої життєвої позиції, вміння висловлюватися. Більше 10 років в закладі активно працює гурток «Юні вчені історики», основним завданням якого є створення умов для формування особистості громадянина, якому притаманні демократична, громадянська культура, усвідомлення цінностей свободи, прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі у громадському житті міста, країни. Без знання і розуміння історії

свогоміста, країни, дуже важко виховувати свідомих громадян. «Хто не знає славної історії своєї нації, - писав Ю.А. Целевич, - той не може її правдиво любити та присвятити їй життя». На основі історичних знань і мислення, гуртківці мають можливість оцінювати минуле і прогнозувати як своє так і майбутнє країни. Робота в архіві з історичними матеріалами, написання гуртківцями науково-дослідницьких робіт з історії рідного краю, міста, з наступним їх захистом, перед педагогами університету та презентацією у Центрі творчості, дозволяє створити умови особистості громадянина України, якому притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення цінності свободи прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі у громадському житті.

Важливе місце у виховній роботі з гуртківцями закладу, посідає формування толерантного відношення до інших культур та традицій, що є підставою для формування культури міжетнічних стосунків, яка стає все більш значимою на сьогодні. З цього напрямку за планом масових заходів з дітьми проводиться різнопланова робота. У закладі працює гурток грузинського танцю, більша частина учасників якого є діти з грузинських сімей. Між вихованцями цього гуртка та іншими дітьми закладу встановлені доброзичливі взаємовідносини.

В репертуарі вокальних, хореографічних колективів є музичні твори та танцювальні постановки інших народів. Все це має збагачувати полікультурне виховання наших вихованців, яке збагачує громадянську свідомість особистості. При проведенні роботи з цього напрямку, педагогам потрібно донести до дітей, що незалежно від їх національності та місця проживання вони ідентифікували себе з Україною, прагнули жити в Україні, розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою, знання національної культури.

Громадянська освіта - це навчання демократії, важливий засіб формування політичної культури. В цьому напрямку стає важливою робота педагогічного колективу з організації дитячого самоврядування. Члени дитячого

самоврядування закладу «Жовтневе сузір'я» навчаються у гуртку «Лідер»управлінським функціям. Мета гуртка «Лідер» полягає в тому, щоб допомогти вихованцям сформувати в собі організаторські якості,уміння повести за собою, виховати комунікативні риси толерантності,уміння відбирати позитивний досвід поколінь, готувати для роботи дитячого самоврядування закладу активних представників інших колективів. Слід відмітити, що рада дитячого самоврядування нашого Центру творчості провела на протязі навчального року багато заходів, метою яких є зміцнення і поглиблення громадянських якостей. Це практикум для координаторів дитячого самоврядування «Дитяче самоврядування - фактор формування особистості», засідання президентської ради лідерів дитячого самоврядування позашкільних навчальних закладів міста,засідання дискусійного клубу для лідерів самоврядування «Громадянська позиція»,творчий проект «Коло друзів».

Знаходячись у діючій взаємодії зі структурними підрозділами самоврядування міста, Жовтневої районної адміністрації педагогічний та дитячий колективи Центру творчості залучаються до проведення районних,міських урочистостей,беруть постійну участь у мітингах,вітальних та концертних програмах,активно впроваджують свої соціальні проекти, а саме: «Бал ветеранів» ансамбль бального танцю «Вікторія», «Фонтан дружби» - гурток «Юні вчені історики».Формуванню патріотизму та громадянської свідомості сприяє і проведення заходів,присвячених Дню міста,Дню Перемоги,Дню Захисника Вітчизни.

Важливим критерієм громадянської зрілості вихованця є відповідальне ставлення до власного здоров'я. Тому, завдання в збереженні й зміцненні здоров'я наших вихованців, для педагогів Центру творчості є одним із головних. З метою формування здорового способу життя у закладі працюють гуртки зі спортивного та оздоровчого напрямків. Критеріями формування позитивної мотивації, керівники гуртків цього напрямку вважають:прагнення до фізичної досконалості,ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності. Робота з формування здорового способу життя допомагає

дітям більш відповідально ставитися до свого життя, уміти діяти в різних ситуаціях також і в екстремальних, а головне відмовлятися від шкідливих звичок. Для формування компетентного ставлення до власного здоров'я учасників навчально-виховного процесу Центру творчості, розроблена та успішно виконується програма «Молодь вибирає здоровий спосіб життя». До програми увійшли комплекс заходів: спортивне свято «Козацькі розваги», конкурс «Бути здоровим- здорово», День здоров'я, зустрічі з відомими спортсменами міста, країни.

Усі заходи з виховання патріотизму та громадянської свідомості готуються систематично протягом навчального року, а довготривалі програми та проекти на протязі декількох років.

Керівники гуртків використовують різні форми та методи, більша частина з яких активні, спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Це соціально-психологічні тренінги, підготовка та захист різних проектів, наукових досліджень, інтелектуальні аукціони, благодійні та природоохоронні акції. Крім цих методів використовуються також традиційні: тематичні тижні, бесіди, диспути, семінари, фестивалі, зустрічі, концерти. Педагогами Центру творчості були організовані зустрічі серед старших вихованців з депутатами місцевих органів та працівниками правоохоронних органів, з родичами загиблих захисників Батьківщини, дискусії за темами: «Чи варто завжди дотримуватися букви Закону?», «Свобода чи всюдозволеність?», захист наукових рефератів вихованцями гуртка «Юні вчені історики» за темою «Свобода та особистісна недоторканість громадян».

У формуванні таких якостей вихованців закладу як патріотизм, громадянська свідомість важливу роль відіграє родина. Завданням усього педагогічного колективу закладу є залучення батьків до активної участі у навчально-виховному процесі та проведенні поза гурткових виховних заходів. Батьки мають стати не тільки гостями на заходах, не тільки спостерігачами за досягненнями дітей, вони мають безпосередньо впливати на формування

молодого покоління своїм досвідом та прикладом.Окремої уваги педагогів потребує волонтерська діяльність батьків. Слід інформувати про діяльність волонтерських груп,запрошувати на зустрічі батьків, які є активними учасниками волонтерської роботи.Таким чином виховання громадянськості в дітей позитивно впливає на зріст громадянської свідомості самих батьків.

Вся ця система роботи, яка об'єднує нові та традиційні форми, спрямована на культивування кращих ментальних національних рис,формування національно-патріотичних якостей, на формування громадянської компетентності як основи виховання свідомого громадянина нашої держави. Педагогічний процес виховання громадянської відповідальності реалізується як цілісна система, за умови прийняття всіма учасниками цілей,плану дій,прогнозованих результатів.

Своє завдання у вирішенні громадянського виховання, педагоги Центру творчості, як керівники дитячих творчих колективів, бачать в тому, щоб їх вихованці стали успішними й конкурентоспроможними в нашому суперечливому, складному та все ж цікавому сучасному житті. Щоб знайшовши власну стежину, вони завжди пам'ятали: «На якій землі народилися, чиїх батьків вони діти, як лагідно в дитинстві звучала для них мамина колискова, бабусина молитва».

Висновок:

- у сучасних умовах, позашкільним навчальним закладам властива функція, головною тенденцією якої є формування системи ціннісного ставлення підлітків до оточуючого світу,до самого себе та гармонійне поєднання інтересів підлітка,суспільства і держави у формуванні патріотів;

- педагоги Центру творчості впевнені: що кожний сучасний позашкільний навчальний заклад сьогодні здатний стати реальним острівцем духовності, з якого зроблять крок у доросле життя справжні українці – громадяни великої держави;

•позашкільна освіта допомагає вихованцям свідомо включитися в громадські справи, відчувати себе громадянами України, виконувати свої обов'язки, виявляти наполегливість, працьовитість, толерантність тощо.

Література:

1. Закон України «Про позашкільну освіту»//Урядовий кур'єр.-2000-№25.

2. Закон України «Про виховання дітей та молоді»//Освіта України-2004-№72-С.4-6.

3. Бех І. «Патріотичне виховання дітей та молоді»
І.Бех, К.Чорна//Позашкілля-2011-№10.-С.9-16.

4. Гавлітїна Т.М. «Національно-патріотичне виховання підлітків у позашкільному навчальному закладі» навчально-методичний посібник, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України-Рівне, 2007.

5. Ігнат'єва А.В. «Національні символи України» усний журнал, 6-7 класи)/А.В.Ігнат'єва//Виховна робота в школі.-2012.-№2 –С.39-42.

6. Кожемяка О. Л. «Виховний потенціал проектної діяльності»
//О.Л.Кожемяка//Історія та правознавство. Позакласна робота-2014.-№3.-С.2-4.

7. Концепція позашкільної освіти та виховання //МОН України.-1997.-№16/3-8.-С.

8. Конвенція ООН «Про права дитини». //Видано за сприяння представництва ЮНІСЕФ в Україні.

9. Костенко Н.А. «Організація роботи учнівського самоврядування»
/Н.А.Костенко//Виховна робота.-2014-№2.-С.45-49.

10. «Методичні рекомендації щодо організації патріотичного виховання та учнівської молоді в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах».

11. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні//МОН України, Інститут проблем виховання АПН України-Електронний ресурс.